

DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

Elin Högnäs & Lisa Mielonen

DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI

INNEHÅLL

DELAKTIGHET	1
DEMOKRATI	2
SOCIALPEDAGOGIK	3
BARNKONVENTIONEN	4
SMÅBARNSPEDAGOGIK	6
OLIKA SÄTT ATT SE PÅ DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI	9
Delaktighetsstegen	10
Miljö och delaktighet	14
METODER FÖR ATT ÖKA DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN	16
Principer för demokratiskt deltagande	16
Lyssnande som en förutsättning för delaktighet och demokrati	17
Jaget utvecklas med hjälp av delaktighet	17
Barnråd	19
Pedagogisk dokumentation	20
BRA ATT TÄNKA PÅ	23
REKOMENDERAD LITTERATUR	24

DELAKTIGHET

Delaktighet syftar på hur människor uppfattas av andra i en gemenskap och hur detta påverkar den enskilda individens utveckling. Delaktighet kräver mera än möjligheten att ha åsikter om eller att välja något som redan är befintligt. Det handlar mera om erkännande och att bli inkluderad i ett socialt nätverk där ens närvaro erkänns.

Vad innebär delaktighet inom småbarnspedagogik?

Målet med delaktighet är att förstå och undersöka barn som aktörer i sina egna liv istället för den synvinkeln att barnen enbart utvecklas enligt vuxnas verksamhet. Delaktighet kan ses som en metod som utjämnar maktbalansen mellan barn och vuxna.

Delaktighet kan granskas på olika plan. Det kan vara individens förhållande till olika grupper så som familjen, daghemsgruppen, vänkretsen, kommunen eller samhället. I daghem bör man beakta barnets subjektiva upplevelser av delaktighet men även objektivt granska vilka möjligheter barnen har att göra sin röst hörd.

DEMOKRATI

Demokrati handlar om att kunna påverka normer och värderingar som råder i gemenskapen. Demokrati kan ha många innebörder i både vetenskapliga och vardagliga sammanhang. Ofta förknippas begreppet med inflytande, deltagande, roller och jämlikhet. Demokrati-forskning är ett omfattande område där forskarens definition av begreppet bestämmer forskningens karaktär.

Vad innebär demokrati inom småbarnspedagogik?

Det kan tänkas att frågor kring omfördelning och jämlikhet till en stor del försvinner i daghemmen och istället kommer demokratin att ha fokus på det enskilda barnets och föräldrars rätt till inflytande och valfrihet.

Man kan även förstå demokrati som ett begrepp vars mening ideligen utmanas och diskuteras för att begreppet i sig kräver en ständigt pågående diskussion om vad det faktiskt innebär och innefattar.

SOCIALPEDAGOGIK

VAD ÄR SOCIALPEDAGOGIK?

- Kärnan i socialpedagogiken är att stöda människor till att bli självständiga individer.
- Det socialpedagogiska perspektivet stöder barns delaktighet och demokrati inom småbarnspedagogik.
 - Socialpedagogik existerar tydligt i alla strukturerade samspel mellan människor och grupper (t.ex. barngrupper i daghem)
- Socialpedagogiken strävar efter att förändra och stärka individers livsstil och livssituation genom växelverkan med andra för att kunna fungera i samhället.

BARNKONVENTIONEN

Artikel 12

Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 13

Varje barn har rätt till yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter.

Barnet är ett subjekt med rätt till egna åsikter. Konventionen menar heller inte att barnens rättigheter överskrider föräldrarnas rättigheter eller att barnen har rätt att få sin vilja genom. Detta är bra att ta i beaktande när man diskuterar barnens rätt till delaktighet och demokrati. Det handlar sällan om att få bestämma utan att bli hörd och förstörd i en accepterande miljö som är lyhörd till barnens behov.

Barnen ska vara aktörer i sitt eget liv och ha möjlighet att påverka de beslut som berör dem. Demokratisk delaktighet handlar inte enbart om att påverka resultatet, utan att vara del av processen som leder till resultatet. Konventionen säger att man ska ta i beaktande barnets ålder och mognad, vilket påverkar vikten av barnets åsikter. Detta betyder inte att små barns åsikter automatiskt har mindre värde. Man ska inte endast beakta barnets utvecklingsnivå. Även

sammanhanget, vilket typ av beslut som ska tas, barnets individuella livserfarenhet och i vilken grad barnet får stöd av vuxna är faktorer som påverkar barnets förmåga att förstå frågor som rör honom/henne.

När barnet uttrycker sin åsikt ska man ge det ett sakligt värde. När man gör det försäkras man att barnets delaktighet inte slutar i att barnet har uttryckt sin åsikt. Att utvärdera det värde som barnets åsikt får är en del av helheten i barns delaktighet.

Barns delaktighet och demokrati kan bidra till att:

- ✓ Uppfylla rättsligt ansvar. Barnen är medborgare som erbjuds service, de har samma rättigheter att vara delaktiga som alla andra.
- ✓ Förbättra servicen. När man hör barnen kan man på bästa sätt utveckla servicen enligt föränderliga behov.
- ✓ Stärka förmågan att fatta beslut och utveckla barns färdigheter. Genom att låta barnen vara delaktiga kan man utveckla medborgerliga egenskaper så som att diskutera, kommunicera, välja, prioritera och förhandla.
- ✓ Öka demokratin. Att låta barnen ta del av demokratiska processer och föregå med gott exempel hjälper och stärker demokratin.
- ✓ Främja barns behov av skydd. Delaktighet kan ses som mobbningsförebyggande arbete. Att se och höra alla barn är också barnskyddsförebyggande åtgärder.
- ✓ Stärka och höja självkänslan. Delaktighet kan bidra till barnets stärkta självkänsla genom upplevelsen att man är uppskattad.

SMÅBARNSPEDAGOGIK

Lagen om barndagvård från 1973 har behandlats i riksdagen och förnyas som bäst. Det första skedet av den uppdaterade *lagen om småbarnspedagogik* trädde i kraft 1.8.2015. Begreppet småbarnspedagogik införs och ersätter begreppet dagvård i de uppdaterade paragraferna. Reformen av den nya lagen ska garantera en kvalitativ småbarnspedagogik för alla barn. Man ska sträva efter en målinriktad helhet bestående av omsorg, fostran och lärande. Småbarnsfostran fastställs som en planerlig och målinriktad pedagogisk verksamhet. I den nya lagen betonas pedagogik och pedagogens roll. Grunderna för planen för småbarnspedagogik görs i Utbildningsstyrelsen. Utgående från denna ska en individuell plan för småbarnspedagogiken göras upp för varje enskilt barn (lag om småbarnspedagogik 1973/36 7 a §). Den individuella planen ska stöda barnets utveckling, inlärning och välbefinnande samt innehålla åtgärder och metoder som stöder att målen uppnås.

Utgående från de riksomfattande planerna för småbarnspedagogiken utarbetas en individuell plan för småbarnspedagogiken för varje barn i ett daghem eller i familjedagvård. Den individuella planen ska ange målen för småbarnspedagogiken på ett sätt som stöder barnets utveckling, inlärning och välbefinnande samt åtgärderna för att uppnå målen.

DELAKTIGHET & DEMOKRATI

I lagen (1973/36 2 a §) betonas barnets rätt till deltagande och inflytande samt delaktighet i barngruppen.

8) utveckla barnets förmåga till samarbete och växelverkan, främja barnets förmåga att delta i kamratgruppen samt vägleda barnet mot ett etiskt ansvarstagande och hållbart handlingsätt, respekt för andra människor och samhällsmedlemskap,

9) säkerställa barnets möjligheter att få delta i och påverka sådana angelägenheter som berör barnet självt. (1973/36)

Även 7 b § (1973/36) betonar barnets rätt att kunna höras och tas i beaktande.

Vid planeringen, genomförandet och utvärderingen av småbarnspedagogik för ett barn ska barnets åsikter och önskemål redas ut och beaktas i enlighet med barnets ålder och utveckling. Barnets föräldrar eller andra vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i och påverka planeringen, genomförandet och utvärderingen av småbarnspedagogiken för barnet. Barnen och deras föräldrar eller andra vårdnadshavare ska vid verksamhetsenheten regelbundet ges möjlighet att delta i planeringen och utvärderingen av småbarnspedagogiken

Lagen ger utrymme för tolkning när det gäller hur innehållet i dessa paragrafer kommer genomföras och synas i den småbarnspedagogiska verksamheten.

Barnpedagogikens ställning i Finland är svag och vi har det svagaste småpedagogikssystemet i hela Norden. Alla familjer borde uppmuntras till att använda de pedagogiska tjänster som erbjuds. I Finland är färre barn i daghem än i de övriga nordiska länderna. I den nya lagstiftningen om småbarnspedagogik fanns även förslag om ändringar och specificeringar av yrkesbeteckningarna för personal inom småbarnspedagogik. Ett förslag till den uppdaterade lagen om

yrkesbeteckningarna vara bland annat lärare inom småbarnspedagogik, socionom inom småbarnspedagogik, barnskötare inom småbarnspedagogik och ledande uppgifter inom småbarnspedagogik. Detta skulle göra beteckningarna klarare för både allmänheten och föräldrar. Dessa förändringar finns inte med i den nya lagen om småbarnspedagogik.

Esbo stads svenska bildningstjänsters läroplan för vård, fostran och lärande uppdaterades och togs i bruk hösten 2015. Inom Esbo stad vill man att barnen ska vara delaktiga i alla situationer i vardagen. Speciell uppmärksamhet bör fästas vid barnens möjligheter att påverka sina egna aktiviteter, det gemensamma arbetet och den pedagogiska miljön. Man vill att barnen ska ha möjlighet att utgående från egna förutsättningar delta i planering och utvärdering av den dagliga verksamheten men också då barnens egna mål för lärande ställs upp och lärande uppföljs. Barnens tidigare erfarenheter, intressen och idéer är utgångspunkten då verksamheten planeras.

OLIKA SÄTT ATT SE PÅ DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI

Relationen mellan demokrati och utbildning, går även att tillämpa på småbarnspedagogiken. Det finns huvudsakligen två sätt att förstå relationen mellan demokrati och utbildning och småbarnspedagogik. Det första är att man använder daghem/utbildning *för* demokratin. Utbildningen har då som uppgift att förbereda barnen för framtida deltagande i demokratiska sammanhang och det demokratiska livet. Detta handlar då mest om de demokratiska processerna så som röstning och beslutsfattande.

Det andra sättet är att utbilda *genom* demokrati. Med detta menas att man skapar en demokratisk miljö som kan utveckla och fostra barnets demokratiska personlighet. För att detta ska vara möjligt måste det finnas en uppmärksamhet och vilja att utveckla små-barnpedagogikens demokratiska kvalitet.

Delaktighet kan granskas på olika plan och ur olika vinklar. Ett sätt är att utgå från fyra följande dimensioner:

Delaktighet på individnivå handlar om inkludera barnen i beslut och processer som berör dem och deras livssituation. Exempel på sådana beslut kan vara processer som berör familjen.

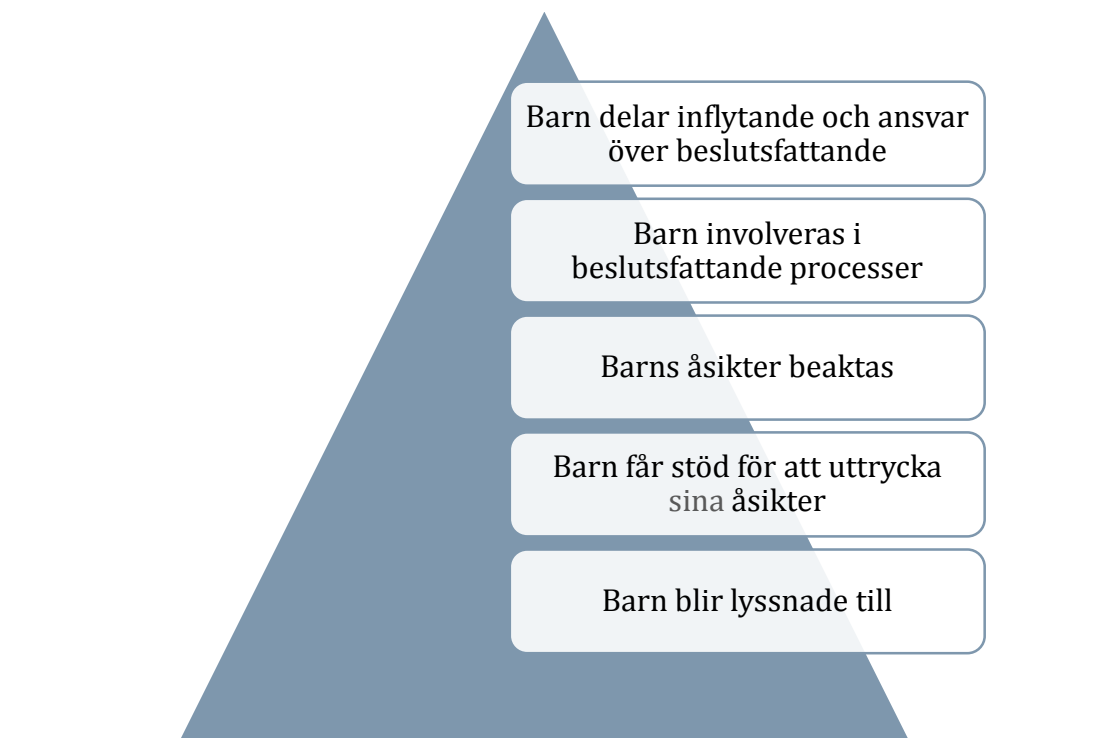
Delaktighet i servicefunktioner handlar om att inkludera barnet och dess behov i egenskap av en konsument i olika sammanhang.

Exempelvis planering, utformande, förverkligande och utvärdering av specifika tjänster.

Delaktighet på samhällsnivå handlar om att barnet är en inkluderad individ i större sammanhang så som medlem i en kommun, region, nation och ett folk, en religion och så vidare.

Politisk delaktighet handlar om att kunna påverka sin och andras situation i större och mindre sammanhang. Delaktighetens politiska dimension har tyngdpunkt på demokratiskt deltagande och beslutsfattande.

DELAKTIGHETSSTEGEN

Delaktighetsstegen av Roger Harts är bearbetad av Harry Shier och visar fem nivåer av delaktighet.

Det finns inget krav i barnkonventionen att nivåerna 4 och 5 ska uppfyllas. Det är heller inget mål att man ska uppnå de allra högsta nivåerna av delaktighet, åtminstone inte inom småbarnspedagogiken. Delaktighetsstegen synliggör och beskriver olika nivåer av delaktighet, vilket underlättar ett medvetet handlande angående delaktighetsfrågor.

1. **Barn blir lyssnade till.** Den här nivån kräver att när barn själva tar initiativ till att uttrycka en synpunkt, ska den ansvariga vuxna lyssna på vad barnet säger med uppmärksamhet och omtanke
2. **Barn får stöd för att uttrycka sina åsikter.** Detta innebär att för att barnen ska kunna uttrycka sina åsikter öppet och med tillförsikt måste vuxna som arbetar med dem agera positivt för att stödja och göra deras delaktighet möjlig. På så sätt kan barnen övervinna de hinder som förhindrar dem att komma till tals, till exempel otillräckliga kommunikationsfärdigheter, blyghet eller dåligt självförtroende. Detta bör göras genom att agera positivt för att locka fram barnens åsikter och att stödja barnet att uttrycka sina åsikter.
3. **Barns åsikter och synpunkter beaktas.** Varje barn som kan formulera sina åsikter har *"rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet"*

och ”varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad”. Detta betyder att barnet bör få sin röst hörd, men behöver inte få sin vilja igenom. Här är det viktigt att den vuxna kan motivera och förklara varför man tar ett visst beslut. Det visar att barnen inte endast symboliskt blir tillfrågade, utan att deras uttalanden och viljor verkligen tas i beaktande.

4. **Barn involveras i beslutsfattande processer.** Här övergår man från att fråga råd till aktiv delaktighet i beslutsfattandet. Barnen görs delaktiga genom att de delger sina åsikter som hjälp i den beslutsfattande processen. Däremot är barnen inte delaktiga när besluten verkligen tas, beslutsfattande förblir de vuxnas område.
5. **Barn delar inflytande och ansvar över beslutsfattande.** För att uppnå nivå 5 behövs ett tydligt engagemang från de vuxnas sida att dela sin makt, det vill säga att lämna ifrån sig del av makten. Modellen föreslår inte att barn ska tvingas att ta ansvar som de inte vill ha eller som inte är lämpliga för deras utvecklingsnivå och förståelse. I praktiken är det mera troligt att vuxna tenderar att neka barnen relevant ansvarstagande än att de tvingar barnen ta mer ansvar än barnen vill ha

DELAKTIGHET & DEMOKRATI

1. Barn blir lyssnade till

Öppning: Är du beredd att lyssna på barn?’

Möjlighet: Arbetar du på ett sätt som möjliggör att barn blir lyssnade till?

Skyldighet: Är det ett policykrav att barn ska bli lyssnade till?

2. Barn får stöd i att uttrycka sina synpunkter

Öppning: Är du beredd att stödja barn att uttrycka sina åsikter?

Möjlighet: Har du tillgång till olika aktiviteter och metoder som stödjer barn till att uttrycka sina åsikter?

Skyldighet: Är det ett policykrav att barn ska ges stöd i att uttrycka sina åsikter?

4. Barn involveras i beslutsfattande processer

Öppning: Är du beredd att låta barn delta i dina beslutsfattande processer?

Möjlighet: Finns det ett förfarande som möjliggör för barn att delta i beslutsfattande processer?

Skyldighet: Är det ett policykrav att barns åsikter ska vägas in i beslutsfattande?

3. Barns åsikter beaktas

Öppning: Är du beredd att beakta barns åsikter?

Möjlighet: Möjliggör den beslutsfattande processen att barns åsikter beaktas?

Skyldighet: Är det ett policykrav att barns åsikter ska vägas in i beslutsfattande?

5. Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande

Öppning: Är du som vuxen beredd att dela inflytande och ansvar med barn?

Möjlighet: Finns det ett förfarande som möjliggör för barn och vuxna att dela inflytande och ansvar om beslut?

Skyldighet: Är det ett policykrav att barn och vuxna delar inflytande och ansvar om beslut?

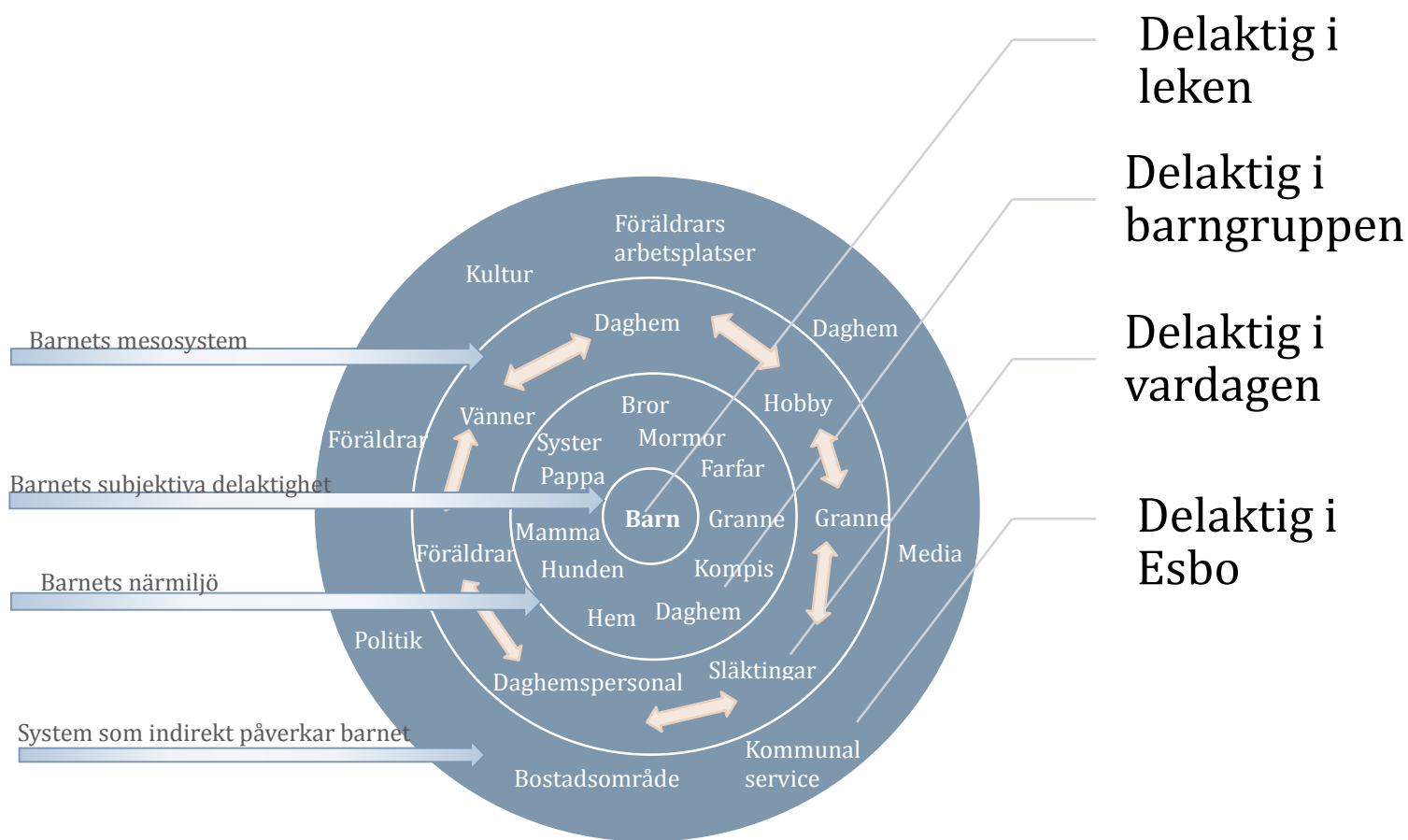
Modellen har en särskild fråga för varje steg på varje nivå, riktad till professionella som jobbar med barn, i ett försök att skapa en miljö som gynnar delaktighet och demokrati. Genom att besvara frågorna kan läsaren definiera den nuvarande situationen och lätt identifiera nästa steg som bör tas för att höja delaktighetsnivån. I verkligheten är det inte troligt att en professionell eller en organisation befinner sig på en enda plats i diagrammet, utan det kan variera från olika steg och olika nivåer.

MILJÖ OCH DELAKTIGHET

Microsystem är barnets närmiljö. Barnets närmiljö består oftast av familj, syskon, hem, släkt, grannar och andra personer och faktorer som är viktiga för barnet. Närmiljön påverkar barnets utveckling i allra högsta grad och vikten av att de olika delområdena i närmiljön skapar en trygg vardag för barnet är stor. Daghemmet, personalen och de andra barnen i daghemsgruppen hör oftast också till barnets micromiljö. Barnets utveckling sker i samspel med omgivningen. Samspelet och interaktionen mellan de olika systemen i närmiljön kallas för mesosystem. Det vill säga samarbetet mellan småbarnspedagogerna och föräldrarna hör till mesosystemet.

De system som påverkar barnet indirekt kallas för exosystem. Det kan handla om kommunala resurser och service, men även social eller ekonomisk status, föräldrars arbetsplatser och nätverk, kulturell bakgrund eller andra faktorer. Om man mer eller mindre omedvetet kan kartlägga barnets sociala nätverk kan man även få en bredare förståelse för hur och var barnet har möjlighet att vara delaktigt men även vad delaktighet i dagvården har för betydelse för barnet ur ett större perspektiv. I Esbo stads läroplan står det att barnet ska vara delaktigt i leken, i barngruppen, och i vardagen. Dessa delområden som barnet ska känna sig delaktigt i är viktiga i barnets microsystem. Bronfenbrenners modell hjälper att synliggöra Madsens tankar om att man ska göra resurser tillgängliga för barnet i dess vardagliga liv. Genom modellen kan man urskilja de vardagliga arenor där barnet behöver stöd och resurser för att utvecklas.

DELAKTIGHET & DEMOKRATI

Exempel på hur ett barns sociala nätverk kan se ut.

METODER FÖR ATT ÖKA DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

PRINCIPER FÖR DEMOKRATISKT DELATAGANDE

Det finns några grundläggande principer när det gäller att främja barns demokratiska deltagande.

För det första måste barnen förstå meningen med sammanhanget eller processen, varför man är med och vad barnets roll i sammanhanget är. Man bör ge barnen tillräckligt med information i enlighet med ålder och förmåga att förstå för att de ska kunna uttrycka sin åsikt, fatta beslut eller välja. Det är viktigt att man från första början gör upp överenskomna regler mellan barn och vuxna. Om vuxna har skyldigheter som gör att reglerna måste vara annorlunda för vuxna än för barn, så bör det vara klart och tydligt från första början. Hur mycket en åsikt kan påverka och vem som får uttrycka sig och bestämma ska även tas upp. Man ska sträva till att involvera barnen i tidigaste möjliga skede av processen. Sist men inte minst ska alla barns åsikter, idéer och erfarenheter tas emot med lika respekt oberoende av ålder, kön, etnicitet, social status eller liknande faktorer.

LYSSNANDE SOM EN FÖRUTSÄTTNING FÖR DELAKTIGHET OCH DEMOKRATI

Det är viktigt att vi anstränger oss för att förstå vad barnen tycker och tänker för att öka deras möjligheter till delaktighet och demokrati. Lyssnandet innebär inte endast att man hör noga efter det som har sagts, det innebär även att man förstår det man hör och tar det på allvar. Det handlar inte bara om att lyssna med örat, då det gäller barn är det ofta viktigt att lyssna med kroppen. Alla barn kan inte uttrycka alla sina känslor och åsikter verbalt och talar mycket med sitt kroppsspråk. Lyssnandet är ett sätt att vara i relation med andra och nära förknippat med känslor, öppenhet och förändring. Genom att lyssna på barnen kan vi skapa en uppfattning om hur det är att vara barn just nu. De vuxna inom dagvården har ett inslag av makt i sitt förhållande till barnen. Man har rätten att välja vad man lyssnar på, hur man tar emot det som uttrycks och hur man tolkar det man hör. Det är ofta rutiner, plikter och brådska som hindrar personalen från att ta emot all den information som uttrycks. Då man jobbar i daghem ställs man inför många utmaningar och krav. Därför är det bra och stanna upp och fundera på det som verkligen är viktigt för barnen.

JAGET UTVECKLAS MED HJÄLP AV DELAKTIGHET

Barnets känsla av det jaget utvecklas i situationer av delaktig växelverkan. Jaget är hur barnet upplever sig självt i växelverkan med andra. Alla som är i kontakt med barnet kan endera stöda eller dämpa utvecklingen av det jaget. De som

hjälp barnet att utvecklas genom att lära sig, hitta starka och svaga sidor i sig själv och genom det bli medvetna om sig själv, endera förstärker eller försvagar hur barnet upplever sig självt. Alla erfarenheter av att endera vara delaktig eller utanför kan lämna stora spår hos barnet.

I varje bemötande mellan barn och vuxen, får barnet ett intryck om sig självt. Om meddelandet är respektfullt och intressant leder det till att barnets självkänsla växer och barnet upplever sig självt som värdefullt. Att konstant bli utanför lämnar starka spår i en personlighet som konstant utvecklas

Enligt Lev Vygotski är barnets utveckling en process som starkt är bunden till växelverkan. Utvecklingen är en konstant process mot ett mera utvecklat tankesätt och handlingsförmåga. Utvecklingen framskrider från de redan uppnådda förmågorna mot en nivå där barnet är osäkert, men kan lyckas med hjälp av någon annan. Då barnet får delta i något som inte skulle vara möjligt utan hjälp, växer barnet till sin faktiska utvecklingsnivå. Den nya kunskapen och känslan av att lyckas tillsammans genom växelverkan leder till att personligheten berikas. Om det saknas en lyhörd växelverkan mellan en engagerad vuxen och barnet utvecklas inte barnets inre kreativitet till sin potential. Därmed utvecklas inte heller möjligheterna som resulterar i den kreativiteten

BARNARÅD

Barnaråd är daghemmets motsvarighet till klassråd eller elevråd som ofta används i skolan. Med hjälp av barnaråd kan man öka barnens delaktighet och främja barnens möjligheter att påverka verksamheten. Ett av målen med barnaråd är att stöda barnens utveckling i förmågan att uttrycka sina egna tankar och åsikter. Barnrådet ökar även barnens förståelse över att handla enligt de demokratiska principerna. Genom att använda sig av barnaråd kan man ge de barn som vanligtvis exkluderas från demokratin en chans att bli inkluderade och få sin röst hörd.

En av pedagogerna tar rollen som sekreterare medan den andra fungerar som ordförande. Man går alltid igenom det föregående mötesprotokollet i början av varje möte. Genom att man läser igenom mötesprotokollet får barnen en återkoppling till vad man har gått igenom senast och får en bekräftelse över att deras idéer har följts upp. Barnrådet är en plats där barnen kan komma med tankar och idéer om vad de skulle vill påverka i daghemmet. Ordet går runt eller så kan man räkka upp handen ifall man har något att säga.

Tanken bakom barnrådet är inte att pedagogerna ska ta upp olika frågor som de planerat på förhand, utan att barnen ska ta upp frågor som de anser vara viktiga.

PEDAGOGISK DOKUMENTATION

Dokumentationen används för att samla in, synliggöra, uppmärksamma och analysera. Syftet med dokumentationen kan variera. Det kan handla om gruppdynamik, enskilda barns utveckling och lärande eller utvärdering av verksamhet. Dokumentationen bör alltså alltid ha ett tydligt syfte.

Dokumentationen kan stöda pedagogen i att förstå hur barn lär sig, vad de kan, hur de tänker och vad de är intresserade av. Pedagogisk dokumentation kan vara en delaktighetsfrämjande metod. Det kan även vara ett verktyg för pedagogen som underlättar skapandet av en delaktighetsfrämjande miljö. Dokumentationen speglar vilket förhållningssätt pedagogerna har samt kan användas för att öka kommunikationen mellan pedagoger samt mellan vuxna och barn.

Dokumentation synliggör inte enbart barns lärande utan även pedagogens roll och handlande. På så sätt kan pedagogens arbetssätt utmanas och även utvecklas. För att dokumentationen ska vara effektiv och användbar behöver de vuxna i teamet komma överens om gemensamma förfaringssätt och metoder. Man borde bestämma vad det är man vill dokumentera och varför. På så sätt undviks för stora mängder dokumentation som inte kan bearbetas. Reflektioner mellan pedagogerna kan utveckla mera demokratiska arbetssätt och med dokumentationernas hjälp ifrågasätta sina egna metoder för att kunna utvecklas som pedagog. Det finns inga regler för hur dokumentation ska se ut. Beroende på vad man vill dokumentera kan dokumentationer se olika ut. Det viktigaste är att det känns som ett bra verktyg i pedagogens arbete och kan stöda uppgörandet av barnets individuella plan. Här finns exempel på hur en dokumentationsblankett kan se ut.

Mappar kan användas till att dokumentera ett barns utveckling under deras tid i daghemmet och är även ett hjälpmedel för att få barnens röst hörd. I mappen kan man även dokumentera det som barnet har sagt i diskussioner i smågruppsverksamhet eller lek och pyssel som barnen har gjort under sin tid i daghemmet. Att ha barnen som en aktiv deltagare när man gör mappen, leder till att barnet inser att mappen tillhör henne/honom. Redan 1-åringar kan vara delaktiga genom att sitta i sin pedagogs famn och tillsammans limma in bilder. De äldre barnen kan vara med och välja vilka arbeten och bilder de vill ha i sin mapp. Det är bra att ha barnens egna mappar tillgängliga för dem. Pedagogerna kan underlätta brobygget mellan hem och daghem genom att skapa en mapp som innehåller det bästa från båda världarna. Foton på barnets hem, familj, vänner, husdjur kan vara bra att ha och vara viktiga för att skapa en trygghetskänsla. Pedagogerna kan sedan bygga på och komplettera mappen med bilder, teckningar och annat från daghemmet. Med hjälp av mappen kan pedagogen skapa sig en bild av vad som är viktigt för barnet och vara lyhörd för barnets intressen. Mappen kan även väcka diskussion och hjälpa barnen sätta ord på sina tankar. Mappar kan och bör även utmana pedagogen att se varje barn och dess individuella personlighet. För att skapa en bra mapp krävs det att pedagogerna observerar och dokumenterar varje barn enskilt och tillsammans. På så sätt är det även en delaktighetsfrämjande metod eftersom alla barn blir sedda. Barnets mapp borde finnas tillgängligt för barnet, pedagogerna och föräldrar och vara ett ständigt pågående projekt som alla kan ta del av.

DELAKTIGHET & DEMOKRATI

Dokumentation		Namn:		
Datum & pedagogens initialer	Sociala färdigheter, växelverkan, lek	Uppmärksamhet, motivation, tänkande, lärande, minne, inläring	Språklig utveckling	Motoriska färdigheter

BRA ATT TÄNKA PÅ

Barnens rätt att få delta och bli lyssnade till är en demokratisk rättighet och en utgångspunkt för all pedagogisk verksamhet i dagvården. Det är viktigt att barnen lär sig förstå att människor har olika attityder och värderingar och att de lär sig visa öppenhet och respekt för andras åsikter. Barnen lär sig förstå och handla enligt demokratiska principer när deras åsikter respekteras, de ges ansvar och får ta del av beslutsfattande processer. Detta betyder inte att barnen själva ska få bestämma allt. Om man klär både den vuxnas och barnets perspektiv i ord och förklarar varför man gör på ett visst sätt visar man för barnet att den vuxna har lyssnat på barnet och förstår dess vilja. På samma gång ges en begynnande förståelse för att även om de vuxna förstår så är det ibland de som bestämmer.

"Children must be taught how to think, not what to think" -Margaret Mead

Kärnan i delaktighet som pedagogik är att kunna fånga det som intresserar barnen, få en inblick i deras värld och få en förståelse för barns upplevelser och erfarenheter. Utgå från barnets sätt att tänka och beakta omgivningen när du planerar verksamheten.

REKOMENDERAD LITTERATUR

Dolk, Klara. 2013, *Bångstyriga barn- makt, normer och delaktighet i förskolan*, Stockholm: Ordfront, 299 s.

Esbo stad, Läroplan för dagvård på svenska i Esbo, 1/2015. *Läroplan för vård, fostran och lärande*, Esbo stad svenska bildningstjänster.

Gretschel, Anu & Tomi Kiilikoski (red.). 2012, *Demokratiaoppitunti, lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*, Helsingfors: Nuorisotutkimusverkosto, 303 s.

Granberg, Ann. 1999, *Småbarns metodik*, Stockholm: Liber AB, 196s.

Johannesen, Nina & Sandvik, Ninni. 2009, *Små barns delaktighet och inflytande- några perspektiv*, första upplagan, Stockholm: Liber AB, 116 s.

.Lansdown, Gerison. 2001, *Promoting children's participation in democratic decision-making*. Florens: Unicef, 47 s.

Lag om småbarnspedagogik Finlex 19.1.1973/36. Tillgänglig:

<http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lagen%20om%20sm%C3%A5barnspedagogik>

Pajulammi, Hanna. 2014, *Lapsi, oikeus ja osallisuus*, Viro: Print Best, 461 s.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 2003, *Delaktighet som värdering och pedagogik i Pedagogisk forskning i Sverige*. Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet, nr. 1-2, s. 70-84.

Shier, Harry. 2001. *Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations*. A New Model for Enhancing Children's Participation in Decision-making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Children & Society*, vol 15, s. 107-117.

Turja, Leena. 2010, *Lapset osallisina- kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria*, I:

Turja, Leena & Fonsén Elina. *Suuntana laadukas varhaiskasvatus*, Professori Eeva Hujalan matkassa, Tammerfors: Suomen Varhaiskasvatus ry, s. 30-47

Åberg, Ann & Taguchi Hillevi Lenz. 2005, *Lyssnandets pedagogik- etik och demokrati i pedagogiskt*, Liber Ab, 156s.